

Ekebyholmsskolan och Skolinspektionen

- en anmärkningsvärd historia

Ekebyholmsskolan är en kristen friskola som ligger på en liten ort utanför Rimbo i Uppland. Den startades 1932 och tillhör Sjundedags Adventistsamfundet.

Huvudmannen är en skolstyrelse som tillsatts av ägaren, och Thore Karlsson är sedan 2015 rektor på skolan. Där går ca 250 elever från förskoleklass till och med gymnasiet. Det här är berättelsen om en liten skolas kamp mot de två statliga myndigheterna Skolinspektionen och Skolverket och i viss mån även lokala media. Anledningen: skolans strävan att ge eleverna en saklig och allsidig undervisning om ursprungsfrågorna och förmedla "den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism" i enlighet med läroplanens föreskrifter¹. Det skulle visa sig bli en utdragen kamp med många ganska anmärkningsvärda inslag. Redogörelsen skulle kunna fylla en hel bok, men vi ska ta med det vi anser viktigast. Förhoppningen är att särskilt du som är lärare och skollärdare ska kunna dra lärdom av vad som skett.

LÅT OSS TA DET HELA FRÅN BÖRJAN

Det hela började i mars 2018 när en anonym förälder till en elev på skolan gjorde en anmälan till Skolinspektionen angående en lärares biologiundervisning på skolans högstadium. Föräldern hade reagerat på ett bildspel med "delvis konfessionellt innehåll" och på att "att en biologilärare på lektionstid ifrågasatt evolutionsläran".

Några dagar senare, men innan skolan blivit informerad om anmälan av Skolinspektionen, publicerar den centerpar-

tistiska lokaltidningen Norrtelje Tidning (NT) en helsidesartikel med rubriken "Förälder anmäler skola: Predikar Bibeln och förnekar evolutionsläran".

Skolinspektionen upprättar genast en anmälan till Lärarnas Ansvarsnämnd för prövning av den enskilde läraren. Rektor kontaktades och besvarade nämndens begäran om yttrande. Läraren friades och saken leder vare sig till legitimitationsindragning eller varning. Ärendet avslutades.

Några veckor senare (april 2018) kommer Skolinspektionen på besök till skolan och gör en så kallad "riktad tillsyn". Man intervjuar elever, lärare och rektor.

Månaderna går. 10 dec 2018 kommer beslut från Skolinspektionen² där man med hänvisning till Skollagen och dess förarbeten samt kurs- och ämnesplaner i biologi "konstaterar" att Ekebyholmsskolan AB inte uppfyller författningskraven. Man förelägger skolan att skyndsamt se till:

- att undervisningen i biologi är icke-konfessionell, saklig och allsidig samt vilar på vetenskaplig grund och är förenlig med kursplan samt ämnesplan.
- att deltagande i konfessionella inslag i utbildningen är frivilligt för eleverna.

I beslutet anger Skolinspektionen att läraren i ett bildspel "jämför religiösa berättelser om människans och jordens ursprung med vetenskapliga teorier om evolution och jordens tillkomst" och att elever under intervjuerna uttryckt att lärarna i undervisningen inte uttryckligen säger att evolutionsteorin är sann, att läraren "sällan säger att något är på ett visst sätt utan att anger att så här tror man att det kan vara" samt att de fått lära sig att evolutionsteorin är en teori (!).

Helén Ängmo,
generaldirektör,
Skolinspektionen

Med avseende på de konfessionella inslagen kritiseras skolan för att man i ett arbete med värdegrundsfrågor under morgonsamlingarna återkommande haft koppling till Bibeln och kristendom och för att vissa inslag visserligen varit frivilliga att aktivt delta i men ändå inte tillräckligt frivilligt då det förväntats obligatorisk närvaro av eleverna. Skolan föreläggs att senast 11 mars 2019 ha korrigerat dessa "brister" i undervisningen.

Några dagar senare (14 dec 2018) publicerar Reidar Carlsson en ledarartikel i NT med rubriken: "Ekebyholmsskolan bryter mot lagen – jämnställer Bibelns skapelseberättelse med evolutionen".

Den 18 december kommenterar skolans ledning Skolinspektionens beslut där man citerar grundskolans läroplan: "Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska information, fakta och förhållanden och att inse kon-

sekvenserna av olika alternativ" och ställer frågan om dessa skrivningar bara är tillämpliga på särskilda ämnesområden, men inte på områden som universums, jorden och livets ursprungsfrågor som t ex evolutionsteorin?"

Den 11 mars 2019 redovisar skolans ledning sina åtgärder.

Den 17-19 april 2019 gör Skolinspektionen ett uppföljningsbesök och intervjuar återigen elever, lärare och skolledning.

24-25 september 2019 kontaktar Skolinspektionen Skolverket för ett utlåtande. Som underlag får Skolverket lärarens planering av evolutionsavsnittet inklusive tillhörande instuderingsuppgifter samt det nämnda bildspelet.

SKOLVERKETS UTLÅTANDE

Skolverkets utlåtande³ når skolan 3 oktober 2019. Utlåtandet är fullt av missförstånd och direkta felaktigheter. Någon vecka senare (11 oktober) kommenterar och bemöter skolans ledning Skolverkets kritik. Här följer några citat från Skolverkets utlåtande, vart och ett följt av en sammanfattning av skolledningens svar och Genesisredaktionens kommentar:

1. "Evolutionsteorin är den enda vetenskapliga teorin om livets utveckling"

Skolledningen konstaterar att evolutionsteorin till sin karaktär i hög grad är en historisk vetenskap. Historiska förlopp är förknippade med högre grad av osäkerhet än observerbara förlopp. Det är därför ogenomtänkt att på förhand utesluta alternativa teorier med hänvisning till att en viss teori är den enda som är vetenskaplig. En mer korrekt formulering vore att evolutionsteorin är den enda strängt naturalistiska teorin om livets utveckling.

Genesis: Vi vill tillägga att Skolverkets utgår dels från att det skulle finnas en entydig definition av vad som är vetenskap och inte, det vill säga giltiga så kallade demarkationskriterier,⁴ och dels från att evolutionsteorin uppfyller dessa. Ingetdera stämmer. För det första råder det idag enighet bland vetenskapsfilosofer om att det inte går att skilja vetenskap från pseudovetenskap med ett eller flera sådana kriterier. För det andra är den egentliga frågan inte huruvida evolutionsteorin tilldelats en etikett av vetenskaplighet eller ej, utan om teorin har stöd i evidensen. Teorin om en makroevolution (gemensam härstamning) har det inte. Genom att hänvisa till evolutionsteorins vetenskaplighet försöker Skolverket här flytta fokus från sakfrågan till en fråga om definitioner.

EKEBYHOLMSSKOLAN. BILDINFORMATION: EKEBYHOLM AB

2. "Evolutionsteorin är den vetenskapliga förklaringsmodell som beskriver hur allt liv på jorden har utvecklats från en gemensam urform."

Skolledningen konstaterar att det i och för sig stämmer, men tillägger att det finns andra vedertaget "vetenskapliga" förklaringsmodeller som föreslår att allt liv på jorden har utvecklats från ett antal olika stamformer.⁵ Vid vilket antal föreslagna stamformer upphör en teori att vara vetenskaplig? Det enda relevanta kriteriet på vetenskaplighet bör i stället vara i vilken mån det föreligger evidens till stöd för en viss modell. Att undanhålla elever kunskap om att evidensen även kan tolkas till stöd för ett polyfyletiskt⁶ ursprung för jordens livsformer gagnar därför inte allsidigheten.

Genesis: Enligt Skolverkets formulering finns det exakt en förklaringsmodell som kan beskriva livets gemensamma ursprung, nämligen evolutionsteorin. Men vilken förklaringsmodell och därmed evolutionsteori syftar Skolverket här på? På den neodarwinistiska som bygger på mutationer och selektion som en stor och växande andel av evolutionsbiologer inte längre anser relevant därför att evidensen inte stöder den? På självorganisation, evo-devo, epigenetiskt arv eller något annat av alternativen inom "tredje vägens evolutionsbiologi"?⁷ Är det verkligen sant att dessa naturalistiska modeller "förklarar" hur en bakterie kan utvecklas till en människa? Det faktum att det inte går att finna någon konsensus kring detta bland vår tids evolutionsbiologer illustrerar att evolutionsteorin som förklaringsmodell inte alls är så entydig som Skolverket förutsätter.

3. "Evolutionsteorin är så nära man kan komma en vetenskaplig sanning och det finns inte någon forskning som motbevisar den."

Skolledningen påtalar här skillnaden i evidensläge mellan mikroevolution och makroevolution. Till skillnad från den förstnämnda som stöds av en mängd observationer är stödet för makroevolutionära förlopp ytterst bristfälligt, vilket är anledningen till att flera alternativa evolutionsteorier har föreslagits de senaste åren. Ledningen påtalar vidare det oseriösa i att Skolverket vid upprepade tillfällen i sitt utlåtande använder termer som "bevis" eller "motbevis". I vetenskapliga sammanhang används inte de uttrycken eftersom vetenskap är provisorisk till sin natur. I stället talar man om evidens för eller emot olika teorier. Formuleringen ger läsaren det felaktiga intrycket att just evolutionsteorin inte skulle vara provisorisk till sin natur.

Genesis: Skolverket drar av allt att döma den oberättigade slutsatsen att variation över tid inom en viss organismform utgör evidens för utvecklingen från mikrob till människa. Men lika evidensbaserat som det är att mikroevolutionära processer är verksamma i naturen är det att det finns tydliga gränser för organismers variation. Varje djuruppfödare och växtförädlare kan intyga detta. Bara ett okritiskt förlitande på (makro)evolutionens "faktum" kan förklara att Skolverket i likhet med många inom universitetsvärlden inte noterar denna fundamentala skillnad.

4. [Läraren ... hävdar ...] "att en växande skara forskare 'menar att det finns alltför många problem' med evolutionsteorin, vilket ... inte stämmer ... Dessa argument hittas inte i naturvetenskapen."

Skolledningen konstaterar att både Skolinspektionen och Skolverket gör misstaget att sätta likhetstecken mellan begreppen "evolution" och "Darwins teori". I sitt bildspel refererar läraren helt uppenbart till "den tredje vägens evolutionsbiologer" som är uttalat kritiska till klassisk darwinism.

Genesis: Det är djupt oroväckande att Skolverket uppvisar så bristfälliga kunskaper om modern evolutionsbiologi när man intar rollen som "domare" inom just detta område. Den tredje vägens evolutionsbiologer gör samma bedömning av neodarwinismens bristande förklaringskraft som vi i föreningen Genesis,⁸ men våra respektive modeller skiljer sig naturligtvis åt eftersom vi som skapelsetroende inte anser oss bundna av strängt materialistiska orsaker.

5. "... nya kunskaper inom till exempel molekylärbiologin kompletterar bilden av livets utveckling utan att ifrågasätta eller motbevisa evolutionsteorin."

Skolledningen noterar att det sistnämnda är en nödvändig konsekvens utifrån premissen att evolutionsteorin är den enda vetenskapliga teorin om livets utveckling (citat 1). Någon annan ram att tolka nya molekylärbiologiska rön inom vore ju per definition pseudovetenskapliga. Man påminner också Skolverket om att morfologiska (utseendemässiga) och molekylära ut-

vecklingsträd är mycket motstridiga,⁹ vilket knappast kan anses "komplettera" bilden av evolutionen, snarare motsäga den.

Genesis: Vi kan bara instämma: när premissen är felaktig blir slutsatsen därefter.

6. "Att artbildning och arternas egenskaper skulle vara något för komplext för att kunna förklaras med evolutionsteorin är ett tomt pseudovetenskapligt argument."

Skolledningen konstaterar att uttalandet slår in öppna dörrar eftersom artbildning ligger helt inom ramen för mikroevolutionära förändringar och därmed är en icke-fråga i sammanhanget. Läraren har heller inte hävdats någonting annat. Ledningen upprepar att det är evidensen för makroevolutionära omvandlingar som saknas både från molekylärbiologins och paleontologins områden och att ett påtalande av brist på evidens inte är liktydigt med pseudovetenskap utan tvärtom en befogad och oumbärlig vetenskaplig aktivitet. Slutligen konstaterar ledningen att hela världen är rik på strukturer och funktioner som saknar ansatser till evolutionära förklaringar och som förefaller vara icke-reducerbara till en stegvis evolutionär process.

Genesis: Skolverket avslöjar här ännu en gång sin inkompetens inom det område där man utövar sin auktoritet. Den här gången handlar det om den grundläggande frågan om hur kreationister och ID-företrädare ser på artbildning. Anledningen tycks vara att verket inte kritiskt granskat sina faktakällor (se nedan). Det aktuella citatet avslöjar också ►

att Skolverkets utredare lever i vanföreställningen att skapelsetroende motiverar design i naturen med att arters egenskaper är alltför komplexa. Det räcker att läsa en introduktions-sida om ID-rörelsen¹⁰ för att inse att det inte är komplexiteten som sådan som är relevant i sammanhanget utan i stället de speciella slag av komplexitet som alltid och utan undantag är ett resultat av intelligent aktivitet och som även kännetecknar levande varelser.

SKOLVERKETS SAMMANFATTNING AV SITT UTLÅTANDE

Skolverket sammanfattar sitt utlåtande med att NO-läraren "återkommande presenterar evolutionsförnekande pseudovetenskap som naturvetenskap" och att undervisningen därför inte "skapat förutsättningar för eleverna att kunna skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden" och få "inblick i naturvetenskapens världsbild med evolutionsteorin som grund" vilket är en helt central del av biologiämnets syfte."

GENESISREDAKTIONENS SAMMANFATTANDE BEDÖMNING AV SKOLVERKETS UTLÅTANDE

1. Skolverket förbiser att evolutionsteorin till sin natur är till stor del en historisk vetenskap, med den reservation det innebär för dess status som "vetenskaplig sanning".
2. Skolverket väljer att uttala sig om den generella statusen hos en vetenskaplig teori (nämligen att evolutionsteorin i smått och stort är "sann"). Ligger sådant ens inom befogenheterna för en statlig myndighet?

3. Skolinspektionen och Skolverket grundar sitt gemensamma beslut på en bedömning av hur undervisningen om evolutionsteorin har bedrivits på skolan och refererar i detta beslut till att den evolutionskritik som kreationism/ID anför är pseudovetenskaplig. Myndigheterna visar emellertid häpnadsväckande okunskap såväl när det gäller modern evolutionsteori (eftersom man inte förstått den viktiga skillnaden mellan darwinism och evolutionsteori) som när det gäller kreationism och ID (frågan om artbildning och komplexitetsargumentet).

VAD HÄNDE SEDAN?

Månaderna gick. 31 mars meddelar Skolinspektionen sitt beslut¹¹ på grundval av de av skolan redovisade och vidtagna åtgärderna till skolinspektionen från den 11 mars 2019. Skolinspektionen anser att skolan inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att korrigera bristerna och konstaterar att kritiken mot biologiundervisningen på grundskolan kvarstår (men att de är åtgärdade på gymnasiet). Man förelägger därför skolan ett *vite på 100 000 kr*.

Även detta dokument är behäftat med felaktigheter och i flera fall visar prov på bristande källkritik från Skolverkets sida. I två noter¹² förklarar Skolinspektionen begreppen kreationism och Intelligent design (ID) med hänvisning till uppgifter i Nationalencyklopedien (NE):

■ **I not 1** görs gällande att Intelligent designrörelsen och Discovery Institute¹³ verkar för att förmå ansvariga politiker att föra in ID i biologiundervisningen i skolorna. Detta är osant – ID-nätverkets mål är och har varit att samma källkritiska förhållningssätt ska gälla för evolutionsteorin liksom för alla

andra naturvetenskapliga teorier. Det åvilar Skolverket att bevisa motsatsen, även om det är upprörande att NE sprider villfarelser i detta avseende.

■ **I not 2** hävdar inspektionen med hänvisning till ett citat från NE (1993) att kreationister verkar för att kreationism ska likställas med Darwinism eller ersätta denna i skolan. Föreningen Genesis hållning i frågan är i allt väsentligt i överensstämmelse med såväl den internationella kreationiströrelsens som ID-rörelsens i denna fråga. Den framgår exempelvis av Genesis temanummer om skolan¹⁴ från 2018. Genom att okritiskt utgå från den här sortens fördomar om evolutionskritiker medverkar Skolinspektionen till att vanföreställningar och fördomar om skapelsetroende naturvetare sprids och förstärks. Vållvilligt tolkat är det frågan om ett okritiskt eller slarvigt förhållningssätt av Skolinspektionen.

7 april 2020 Norrtelje tidning (Ellinor Eriksson): "Kristen friskola lärde ut pseudovetenskap – kan tvingas böta 100 000 kronor: "Det här är en allvarlig brist"

15 april 2020 Reidar Carlsson NT: "Reidar Carlsson: Bra att Ekebyholmsskolan nu hotas med böter"

DAGSLÄGET

Skolans ledning ansöker nu om så kallad inhibition, dvs ansökan om att betala ut vitet med hänvisning till att det råder oklarheter i fråga om hur Skollagen ska tolkas på ett antal punkter. Skolinspektionen motsätter sig detta.

Vid tidpunkten för denna tidnings manusstopp har Kammarrätt och Förvaltningsdomstol ännu inte fattat sitt slutgiltiga beslut i vitesfrågan, och läsaren uppmanas att följa utvecklingen via Genesis webbplats genesis.nu. Det vi kan konstatera ställt utom varje tvivel är att Skolinspektionen och Skolverket grundar sitt beslut om vitesföreläggande för Ekebyholmsskolan på en rad kunskapsluckor och rena missförstånd i samband med granskningsprocessen.

Mer skulle kunna tilläggas som utrymmet inte medger. Skolinspektionen refererar till direkta sakfel i lärarens material, men kan inte presentera belägg för att sådana föreligger. Flera av Skolinspektionens och Skolverkets tolkningar är däremot direkt felaktiga.

Det är utomordentligt allvarligt när två statliga myndigheter väljer att bortse från direkta sakfel och tolkningsfel i sina egna beslutsunderlag, sannolikt inte helt opåverkade av politiska hänsynstaganden. Vad gäller mediabevakningen i Norrtelje Tidning är det senare alltför uppenbart. Vi utgår från att Ekebyholmsskolan kommer att kompenseras både ekonomiskt och medialt för den skada som de åsamkats.

Redaktionen har fått ta del av den aktuella lärarens bildspel som kritiserats av Skolinspektionen och Skolverket. Vi konstaterar att en ursprungsundervisning enligt det underlag som Skolinspektionen refererar till och som har bedrivits vid Ekebyholmsskolan med vissa reservationer borde kunna stå som en modell för hur en saklig och allsidig undervisning om ursprungsfrågorna bör bedrivas. Bekymret är att de statliga myndigheterna med sitt resonemang och sitt beslut visar att de är av annan mening. Kanske vilar det yttersta ansvaret inte på dessa myndigheter utan på de sakkunniga i universitetsvärlden som Skolverket alltför okritiskt valt att lita på. Vilka dessa personer är vet bara Skolverket, även om vi på redaktionen har våra aningar.

/Redaktionen

NOTER

1. Ur samtliga skolans läroplaner: Kap 1 Skolans värdegrund och uppdrag / Grundläggande värden.
2. Rapporten i dess helhet återfinns på <https://siris.skolverket.se/siris/ris.openfile?docID=594826> (kortare: krymp.nu/2KU)
3. Skolverkets utlåtande 2019-10-03 med Dnr 2019-1504 går inte att nå på myndighetens webbplats men kan laddas ner via https://www.gschmidt.se/Skapelsefragan/Artiklar_Debatter/Skolverket%20Dnr%202019-1504.pdf (kortare: krymp.nu/2Lh).
4. I praktiken är evolutionsteorin nämligen lika oförmögen att möta upp mot kriterier som observerbarhet, testbarhet, förmåga att göra förutsägelser m m som en design/skapelsemodell, men den anses ändå vetenskaplig.
5. Se t ex <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC393957/> (kortare: krymp.nu/2KM)
6. Ett utvecklingsträd med flera stammar kallas *polyfyletiskt* (gr.: *poly* = många, *fyllum* = stam). Till skillnad från idén om ett monofyletiskt ursprung där utvecklingsträdet anses ha en enda (=mono) stam.
7. De två andra vägarna som dessa forskare förkastar är å ena sidan klassisk neodarwinism, det vill säga de evolutionsmekanismer som Sveriges elever får lära sig som ett faktum och å andra sidan kreationism och Intelligent Design. Denna tredje väg är således den plats som en evolutionsbiolog undvikligen hamnar på när man är på flykt från en evolutionsteori som bevisligen inte fungerar men samtidigt inte kan tänka sig ett alternativ i form av en Skapare. Den intresserade kan läsa mer på nätverkets egen webbplats <https://www.thethirdwayofevolution.com/> (kortare: krymp.nu/2KN)
8. Dessvärre brister förklaringskraften i de naturalistiskt grundade alternativ som tredje-vägarna erbjuder (det som även brukar kallas Evolution 2.0). Vill du veta mer om dessa alternativ rekommenderar vi avsnitt 20 av Genesispodden som du hittar via länken <https://poddtoppen.se/podcast/1492055167/genesispodden-tro-och-vetenskap/genesis-20-evolution-20-nya-hypoteser-pekara-pa-evolutionens-svaghet> (kortare: krymp.nu/2KP)
9. Som ett exempel refererar Skolledningen till <https://www.nature.com/articles/35018729> (kortare: krymp.nu/2KR)
10. Närmare bestämt de båda begreppen *specificerad komplexitet* och *reducerbar komplexitet*. Den engelsktalande kan läsa mer på t ex <https://intelligentdesign.org/whatsid/> (kortare: krymp.nu/2KS)
11. Beslutet finns att läsa på <https://siris.skolverket.se/siris/ris.openfile?docID=607856> (kortare: krymp.nu/2KT)
12. Sid. 5 not 1 och 2.
13. Discovery Institute (discovery.org) är en amerikansk tvärvetenskaplig tankesmedja och nätverk av forskare med syfte att värna om traditionella västerländska värderingar inom vetenskap och kultur utifrån en kristen världsbild. Discovery sponsrar ID-rörelsens forskningsprogram.
14. Numret är publikt och nås via <https://genesis.nu/tidning/tidigare-nummer/genesis-2018-3/> (kortare: krymp.nu/2KQ)